

Studiul comparativ al empatiei la adolescenți

Comparative study of empathy in adolescents

Racu Iulia, conferențiar universitar, doctor în psihologie, catedra Psihologie,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Popa Maria, masterandă, Universitatea din București

Summary

The problem of empathy is an important one in modern psychology. Empathy is reliving states, thoughts and actions of others like yours. The present research is focused on empathy at adolescents. So we can mention that 23,3 % of adolescents presents low level of empathy, 66,7% - moderate level of empathy and 10% - high level of empathy. Comparative analyzes permit to establish that high school adolescents and adolescent in conflict with laws are characterized by different levels of empathy. Adolescents in conflict with laws present a lower level of empathetic tendencies than high school adolescents.

Key word: empathy, adolescents, adolescents, high school adolescents, adolescent in conflict with the laws

Rezumat

Problema empatiei este una semnificativă și actuală în psihologie. Empatia este capacitatea de a recunoaște și, într-o oarecare măsură, de a împărtăși sentimente care sunt experimentate către o altă ființă, chiar dacă aceasta nu le exprimă explicit. Articolul prezintă studiul comparativ al empatiei la adolescenții din liceu și adolescenții în conflict cu legea. Astfel vom menționa că adolescenții ce au format lotul experimental prezintă: 23,3% - nivel scăzut, 66,7% - nivel mediu și 10% nivel înalt al tendințelor empatice. Adolescenții în conflict cu legea și adolescenții din liceu se caracterizează prin rezultatele diferite privind tendințele empatice. Adolescenții în conflict cu legea prezintă un nivel mai scăzut al tendințelor empatice decât adolescenții din liceu.

Cuvinte-cheie: empatie, adolescenți, adolescenți din liceu, adolescenți în conflict cu legea

Fenomenul empatiei a fost abordat teoretic și experimental din mai multe perspective: filozofice, psihologice, sociologice, etice și în ultimele decenii din perspectivă interdisciplinară a psihoesteticii experimentale. În prezent, empatia ocupă un loc însemnat în preocupările psihologilor din întreaga lume și anume în așa domenii ca psihologia clinică, psihologia socială, psihologia militară și chiar în psihologia pedagogică [1, 3, 4, 5]. Există numeroase studii privind acest fenomen deoarece empatia este unul dintre cei mai importanți factori de succes în activitățile care necesită o înțelegere subtilă a partenerului de comunicare, capacitatea de a simți starea de spirit a altei persoane, capacitatea de a te plasa în locul acesteia în cele mai dificile situații. Toate procesele de grup presupun, într-o mare măsură, abilități empatice [1, 3, 5].

Empatia se prezintă ca o nevoie personală de a stabili contacte cu ceilalți, având efecte profunde, benefice. S. Marcus mai accentuează faptul că: ”punctul nodal al conceptului de empatie îl reprezintă

conduita retrăirii stărilor, gândurilor, acțiunilor celuilalt, de către propria persoana prin intermediul unui proces de transpunere substitutivă în psihologia partenerului.” [2, p. 38]

La începutul secolului XXI crește necesitatea studierii empatiei, a deschiderii către ceilalți, întrucât, mergând în direcția unei societăți individualiste, egocentrismul, lipsa înțelegerii celorlalți, a cooperării devin valori încurajate social [4]. În adolescență din ce în ce mai mult, empatia, colaborarea, altruismul sunt percepute ca slăbiciuni. În aceste condiții considerăm necesară studierea empatiei la adolescenți, precum și la adolescenții în conflict cu legea.

Adolescenții reprezintă subiecți vulnerabili vis-a-vis de problemele psihologice, economice și sociale, sunt expuși pericolului de a săvârși fapte nechibzuite, ca rezultat riscând să fie sancționați la o vârstă fragedă. În special, adolescenții aflați în conflict cu legea merită a fi testați psihologic din punct de vedere a manifestării fenomenului empatic, cu scopul de a stabili gradul de empatie deoarece, majoritatea adolescenților aflați în conflict cu legea au o caracteristică importantă ca indiferența afectivă .

Prin urmare, necesitatea studierii complexe și aprofundate a empatiei la adolescenții este foarte importantă atât pentru descoperirea esenței acestui fenomen, cât și pentru înțelegerea ulterioară a sferei emoționale și a personalității adolescentului.

În contextul celor prezentate am realizat un studiu comparativ al specificului empatiei la adolescenții din liceu și adolescenții în conflict cu legea.

Eșantionul de cercetare a fost constituit din 60 de adolescenți dintre care: 30 adolescenți cu vârstele cuprinse între 15-17 ani, elevi din clasele a IX-a și a X-a, dintr-un liceu din municipiul Chișinău și 30 adolescenți cu vârstele cuprinse între 15-17 ani care stau la evidență la ”Inspectoratul Național de Probațiune” al Ministerului Justiției.

Pentru studiul empatiei la adolescenți am administrat următoarele metode: “Chestionar de studiere a nivelului tendințelor empatic de I. Iusupov” și Metodica diagnosticării nivelului capacităților empatic de (V. Boico).

Rezultatele pentru tendințele empatic evaluate prin “Chestionar de studiere a nivelului tendințelor empatic de I. Iusupov” sunt ilustrate grafic în figura 1.

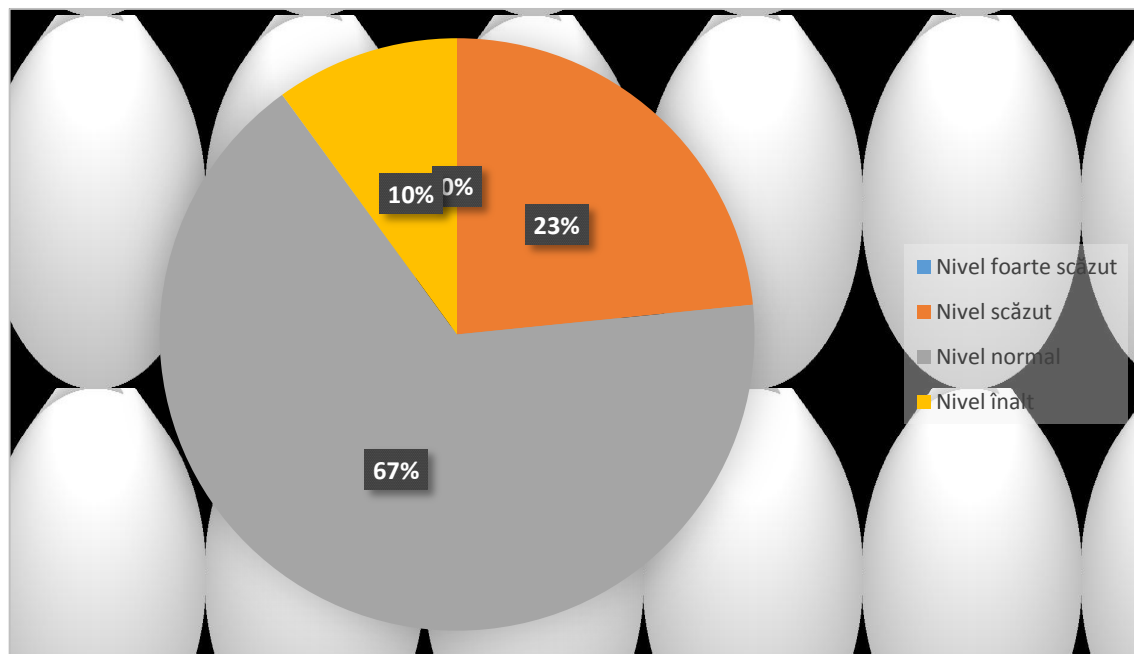

Fig. 1 Rezultatele pentru nivelul tendințelor empatice la adolescenți

Rezultatele din figura.1 iau următoarea distribuție: nici unul din adolescenți nu prezintă nivel foarte scăzut al tendințelor empatice; 23,3% din adolescenți prezintă un nivel scăzut al tendințelor empatice; 66,7% au un nivel normal și respectiv 10% din adolescenți au obținut un nivel înalt al tendințelor empatice.

Adolescenții cu nivel scăzut al tendințelor empatice în relațiile interpersonale sunt predispuși să judece prin fapte nu prin impresii personale. Cei din jurul lor nu pot să spună că sunt persoane “dure” dar în același timp nu sunt persoane din cele sensibile. Au un control bun emoțional. Le vine greu să prezică desfășurarea relațiilor dintre oameni, de aceea se întâmplă ca acțiunile lor să pară neașteptate. Nu au descătușări emoționale, de aceea încurcă la deplină percepție a oamenilor.

Adolescenții cu nivel normal al tendințelor empatice sunt sensibili la nevoile și problemele altora, predispuși de a ierta multe. Cei din jur le prețuiesc sinceritatea. Se străuie să evite conflictele și să ajungă la soluții de compromis. Ușor primesc critica în adresa lor. În evaluarea evenimentelor au încredere în propriile simțuri și intuiție decât în concluziile analitice. Permanent au nevoie de acceptare socială pentru a acționa. Din toate calitățile enumerate nu sunt atenți la munca precisă și minuțioasă. Nu trebuie un mare efort pentru a-i dezechilibra emoțional.

Adolescenții cu nivel înalt al tendințelor empatice au o dezvoltare empatică extremă. În comunicare fin acționează la dispoziția interlocutorului, înainte chiar de a spune vreun cuvânt. Se simt rău în prezența persoanelor complicate. Deseori se simt vinovați, persistă o frică de a nu incomoda, nu doar prin cuvinte dar chiar și prin priviri să nu deranjeze. În același timp singuri sunt

foarte vulnerabili. Pot suferi când vede un animal schilodit. Când sunt în rea dispoziție au nevoie de un sprijin emoțional. Sunt emoționali sensibili, găsesc foarte repede relații noi și găsesc limbă comună cu oricine.

În continuare prezentăm comparativ rezultatele pentru tendințele empatice la adolescenții în conflict cu legea și la adolescenții din liceu.

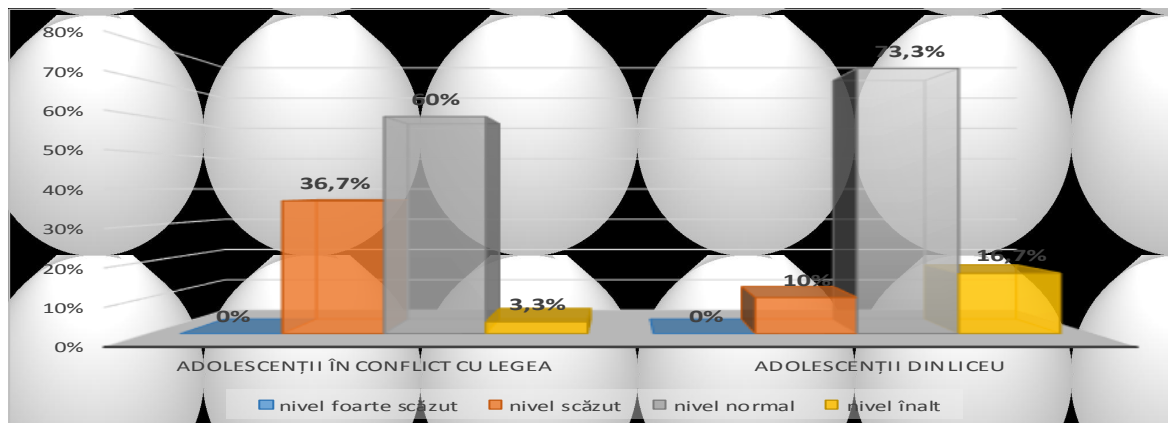

Fig. 2. Rezultatele pentru nivelul tendințelor empatice la adolescenții în conflict cu legea și la adolescenții din liceu

Rezultatele din figura 2 pentru adolescenții în conflict cu legea iau următoarea distribuție: nici un adolescent nu are nivel foarte scăzut al tendințelor empatice; 36,7% din adolescenții în conflict cu legea au un nivel scăzut al tendințelor empatice; 60% dintre ei au nivel normal și respectiv 3,3% din cei 30 de adolescenți în conflict cu legea au un nivel înalt al tendințelor empatice.

Pentru adolescenții din liceu rezultatele sunt următoarele: nici un adolescent nu prezintă nivel foarte scăzut al tendințelor empatice, 10% din adolescenții din liceu au atins un nivel scăzut al tendințelor empatice; 73,3% dintre ei au un nivel normal și respectiv 16,7% din adolescenții din liceu au nivel înalt al tendințelor empatice.

Analiza comparativă a rezultatelor ne prezintă următorul tablou: atât adolescenții din liceu cât și cei în conflict cu legea nu au nivel foarte scăzut al tendințelor empatice; frecvența cea mai mare a nivelului scăzut e caracteristic pentru minorii delincvenți: 36,7% prezintă nivel scăzut comparativ cu 10% a adolescenților din liceu. Analiza statistică a rezultatelor după testul U MannWhitney ne permite să constatăm diferențe între rezultatele adolescenților în conflict cu legea și adolescenților din liceu pentru nivelul scăzut al tendințelor empatice ($U = 1, p \leq 0.01$). Astfel adolescenții în conflict cu legea manifestă un nivel mai scăzut al tendințelor empatice comparativ cu adolescenții din liceu. Adolescenții în conflict cu legea au o instabilitate emoțională, la ei predomină impulsivitatea,

agresivitatea, distructivitatea, au atitudini ostile, sfidătoare, sunt plini de resentimente, de suspiciuni și nu manifestă empatie sau manifestă empatie slab.

Nivelul normal este mai frecvent întâlnit la adolescenții din liceu, obținând 73,3% din adolescenți comparativ cu 60% a adolescenților delincvenți; 3,3% din adolescenții delincvenți au un nivel înalt al tendințelor empatice în comparație cu 16,7% a celor din liceu.

Pentru a evalua mai detaliat empatia la adolescenți am administrat și testul: „Metodica diagnosticării nivelului capacităților empatice (V. Boico)” care scoate în evidență capacitățile empatice. Rezultatele pentru capacitățile empatice sunt prezentate în figura 3.

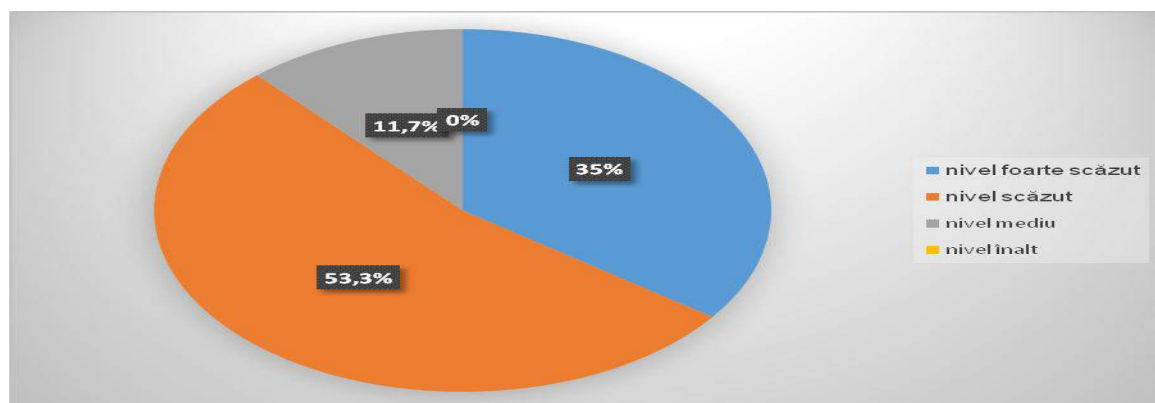

Fig. 3 Rezultatele pentru capacitățile empatice la adolescenți

Rezultatele din figura 3 iau următoarea distribuție: 35% din adolescenți prezintă un nivel foarte scăzut al capacităților empatice; 53,3% au nivel scăzut al capacităților empatice; un nivel mediu au obținut 11,7% din nr. total de adolescenți și respective nici unul dintre ei nu au nivel înalt.

Pentru adolescenții cu nivel înalt al tendințelor empatice este caracteristic: în comunicare fin acționează la dispoziția interlocutorului, înainte chiar de a spune vre-un cuvânt. Percep cu acuratețe percepțiile, motivațiile și intențiile altora. Sunt călduroși și afectuoși, nu se simt stânjeniți sau încurcați atunci când văd pe cineva plângând. Uneori le vine greu pentru că cei din jur lasă starea emoțională pe ei. Deseori se simt vinovați, persistă o frică de a nu incomoda, nu doar prin cuvinte dar chiar și prin priviri să nu deranjeze. În același timp singuri sunt foarte vulnerabili. Pot suferi când vede un animal schilodit. Când sunt în rea dispoziție au nevoie de un sprijin emoțional. Oamenii empatici sunt în general persoane care gândesc mult, cărora le place să rezolve probleme și merg în general pe ideea că acolo unde a apărut problema se află și răspunsul, rezolvarea acelei probleme. Sunt cei care nu adorm noaptea până când nu găsesc răspunsul la o întrebare ce îi macină. Iar de multe ori, problemele la care se gândesc nici măcar nu sunt ale lor.

Între empatie conform testului „Metodica diagnosticării nivelului capacităților empatice (V. Boico)” și tendințele empatice din “Testul studierea nivelului tendințelor empatice de I. Iusupov”

atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,33$, $p \leq 0,01$). Astfel adolescenții cu un punctaj înalt la capacitățile empatice obțin un scor ridicat și la tendințelor empatice.

Următorul pas în cercetarea noastră experimentală a fost să evidențiem diferențele în nivelele capacităților empatice la adolescenții în conflict cu legea și la adolescenții din liceu.

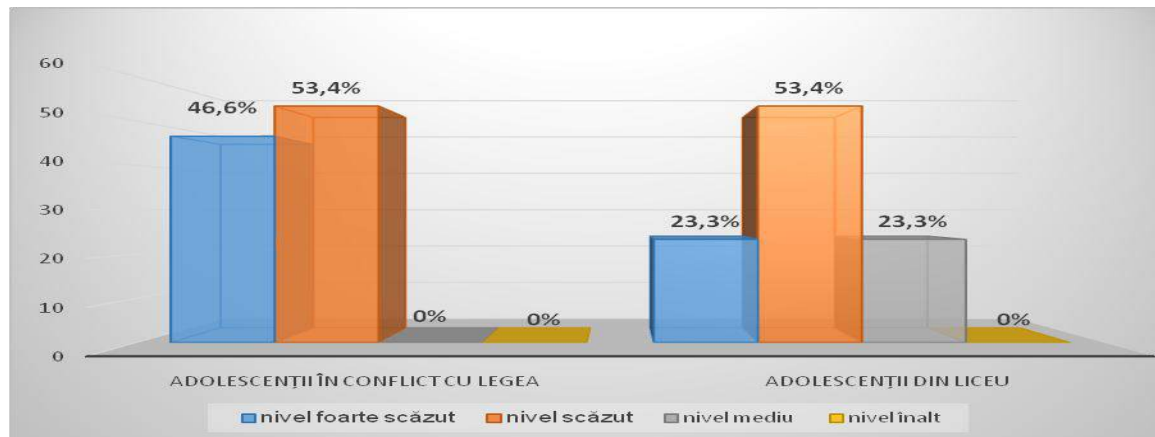

Fig. 4. Rezultatele pentru capacitățile empatice la adolescenții în conflict cu legea și la adolescenții din liceu

Rezultatele din figura 4 pentru adolescenții în conflict cu legea se repartizează în felul următor: 46,6% din adolescenții în conflict cu legea au un nivel foarte scăzut al capacităților empatice, iar 53,4% dintre ei au nivel scăzut; accentuăm faptul că nici unul dintre cei 30 de adolescenți ce sunt în conflict cu legea nu au atins nivelul mediu și înalt al capacităților empatice.

Adolescenților din liceu le este caracteristică următoarea distribuție de rezultate: 23,3% din adolescenții din liceu au atins un nivel foarte scăzut al capacităților empatice; 53,4% dintre ei au un nivel scăzut; 23,3% din adolescenții din liceu au nivel mediu și respectiv nici un adolescent nu a atins nivelul înalt al capacităților empatice.

Analiza comparativă a rezultatelor se prezintă sub forma următorului tablou: frecvența cea mai mare a nivelului foarte scăzut e caracteristică pentru adolescenții delicvenți, 46,6% prezintă nivel foarte scăzut comparativ cu 23,3% a celor adolescenți din liceu. Analiza statistică a rezultatelor după testul U MannWhitney ne permite să constatăm diferențe între rezultatele adolescenților în conflict cu legea și adolescenților din liceu pentru nivel foarte scăzut al capacităților empatice ($U = 16$, $p \leq 0,01$). Astfel adolescenții în conflict cu legea manifestă un nivel mai scăzut al capacităților empatice comparativ cu adolescenții din liceu. Aceasta se explică prin faptul că ei deseori provin din familii neînțelegătoare, neafective, instabile, lipsite de ținută morală care determină un nivel scăzut de empatie.

La nivelul scăzut atât adolescenții delincvenți cât și cei din liceu au obținut rezultate similare – 53,4%, nivelul mediu al capacității empatice e caracteristic doar pentru adolescenții din liceu – 23,3% respectiv cei delincvenți 0%; iar nivel înalt al capacităților empatice nu se întâlnește la nici unul din adolescenți.

În continuare sunt prezentate scalele empatiei la adolescenții în conflict cu legea.

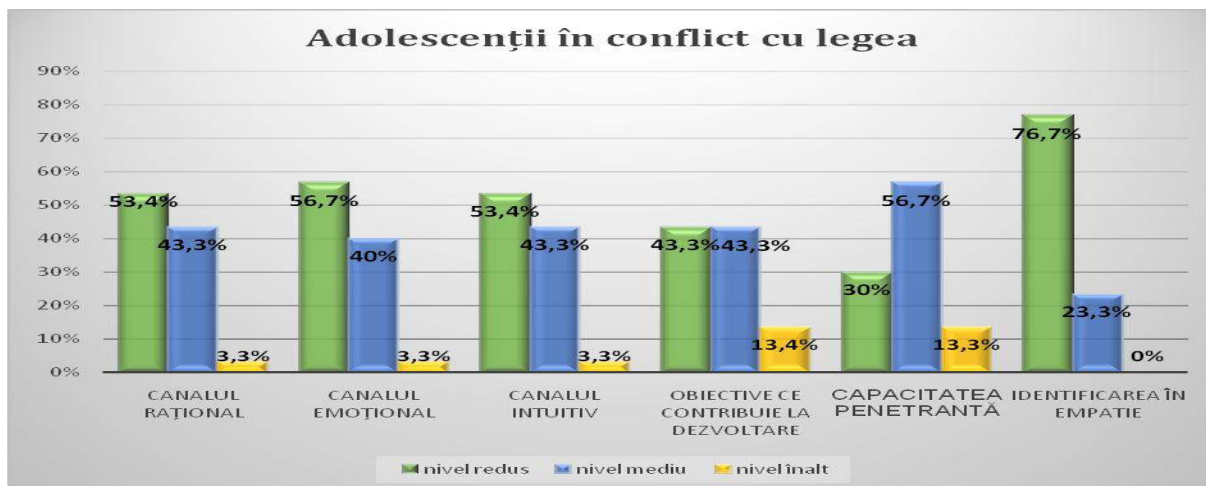

Fig. 5 Rezultatele pentru capacitățile empatice după scale la adolescenții în conflict cu legea

Pentru canalul rațional al empatiei, ce se caracterizează prin orientarea atenției, percepției și gândirii persoanei spre înțelegerea esenței oricărei altei persoane, asupra stării, problemelor și comportamentului său, se prezintă următoarele rezultate: 53,4% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 43,3% din ei au nivel mediu iar 3,3% din adolescenții delincvenți au un nivel înalt;

Pentru canalul emoțional al empatiei, ce fixează capacitatea persoanei empatice de a intra în rezonanță emoțională cu persoanele din jur- de co-retrăire, co-participare, se arată următoarele rezultate: 56,7% au un nivel redus; 40% au nivel mediu iar 3,3% din adolescenții delincvenți au obținut un nivel înalt al canalului emoțional al empatiei.

Pentru canalul intuitiv al empatiei, ce oferă capacitatea de a prognoza comportamentul partenerilor, de a acționa în condiții de deficit a informației primare despre ei, fiind bazat pe experiența stocată în inconștient se atestă următoarele rezultate: 53,4% din adolescenții delincvenți au un nivel redus; 43,3% au nivel mediu iar 3,3% din adolescenții delincvenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

Pentru obiectivele ce contribuie la dezvoltarea empatiei, unde eficacitatea empatiei scade, dacă persoana se străduie să evite contactele personale, consideră nepotrivită manifestarea curiozității față de o altă persoană, se convinge pe sine că trebuie să păstreze calmul față de retrăirile și problemele persoanelor din anturaj, unde astfel de viziuni limitează brusc spectrul sensibilității emoționale și

percepției empatice se arată următoarele rezultate: nivelul redus și nivelul mediu au obținut rezultate similare – 43,3% iar nivelul înalt – 13,4% din adolescenții delincvenți.

Pentru capacitatea penetrantă în empatie, care e considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea atmosferei deschise, de sinceritate, de apropiere, unde relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, suspectă împiedică deschiderea și implicarea empatică se prezintă următoarele rezultate: 30% au nivel redus; 56,7% din adolescenții delincvenți au un nivel mediu iar 13,3% au un nivel înalt al capacității penetrante în empatie.

Pentru identificarea în empatie care este capacitatea de a înțelege o altă persoană pe baza co-retrăirii, postării în locul partenerului, la baza identificării stând ușurința, mobilitatea și flexibilitatea emoțională, capacitatea de imitare, se atestă următoarele rezultate: 76,7 % au un nivel redus iar 23,3% au un nivel mediu; nivelul înalt nu este caracteristic pentru nici unul din adolescenți.

În următorul grafic sunt ilustrate rezultatele pentru scalele empatiei la adolescenții din liceu.

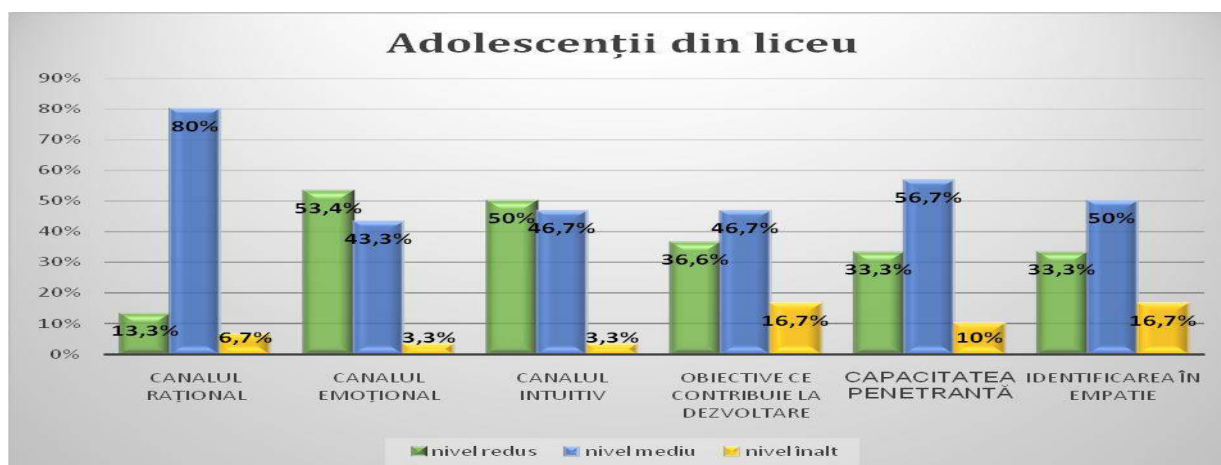

Fig. 6 Rezultatele pentru capacitățile empatice după scale la adolescenții din liceu

Pentru canalul rațional al empatiei, ce se caracterizează prin orientarea atenției, percepției și gândirii persoanei spre înțelegerea esenței oricărei altei persoane, asupra stării, problemelor și comportamentului său, se prezintă următoarele rezultate: 13,3 % au nivel redus; 80 % din ei au nivel mediu iar 6,7% din adolescenții din liceu au un nivel înalt al canalului rațional al empatiei.

Pentru canalul emoțional al empatiei, ce fixează capacitatea persoanei empatice de a intra în rezonanță emoțională cu persoanele din jur – de co-retrăire, co-participare, se arată următoarele rezultate: 53,4 % au nivel redus; 43,3 % au nivel mediu iar 3,3% din adolescenții din liceu au nivel înalt al canalului emoțional al empatiei.

Pentru canalul intuitiv al empatiei, ce oferă capacitatea de a prognoza comportamentul partenerilor, de a acționa în condiții de deficit a informației primare despre ei, fiind bazat pe

experiența stocată în inconștient se atestă următoarele rezultate: 50 % au nivel redus; 46,7% au nivel mediu iar 3,3% din adolescenții din liceu au nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

Pentru obiectivele ce contribuie la dezvoltarea empatiei, unde eficacitatea empatiei scade, dacă persoana se străduie să evite contactele personale, consideră nepotrivită manifestarea curiozității față de o altă persoană, se convinge pe sine că trebuie să păstreze calmul față de retrăirile și problemele persoanelor din anturaj se arată următoarele rezultate: 36,6% au nivel redus; 46,7% au nivel mediu iar 16,7 % din adolescenții din liceu au nivel înalt al obiectivelor ce contribuie la dezvoltarea empatiei.

Pentru capacitatea penetrantă în empatie, care e considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea atmosferei deschise, de sinceritate, de apropiere, unde relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, suspectă împiedică deschiderea și implicarea empatică se prezintă următoarele rezultate: 33,3 % au nivel redus; 56,7% au nivel mediu iar 10 % din adolescenții din liceu au un nivel înalt al capacității penetrante în empatie.

Pentru identificarea în empatie care este capacitatea de a înțelege o altă persoană pe baza co-retrăirii, postării în locul partenerului, la baza identificării stând ușurința, mobilitatea și flexibilitatea emoțională, capacitatea de imitare, se atestă următoarele rezultate: 33,3 % au nivel redus; 50% au nivel mediu iar 16,7% au nivel înalt al identificării în empatie.

În continuare vom prezenta corelațiile dintre capacitățile empatică și formele de manifestare ale empatiei.

Tabelul. 1. Corelațiile dintre capacitățile empatică și formele de manifestare ale empatie (Bravais Pearson)

Variabile	Coeficientul de corelație	Pragul de semnificație
Capacități empatică/ Canalul rațional al empatiei	$r = 0,58$	$p \leq 0,01$
Capacități empatică/ Canalul emoțional al empatiei	$r = 0,34$	$p \leq 0,01$
Capacități empatică/ Canalul intuitiv al empatiei	$r = 0,49$	$p \leq 0,01$
Capacități empatică/ obiective care contribuie la dezvoltarea empatiei	$r = 0,65$	$p \leq 0,01$
Capacități empatică/ capacitatea penetrantă	$r = 0,29$	$p \leq 0,05$
Capacități empatică/ identificarea în empatie	$r = 0,57$	$p \leq 0,01$

Conform rezultatelor din tabelul de mai sus putem menționa că obținem 6 corelații semnificative pozitive.

Între capacități empatice și canalul rațional al empatiei atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,58$, $p \leq 0,01$). Astfel adolescenții cu un punctaj înalt al canalului rațional al empatiei obțin un scor înalt al capacităților empatice. Adolescenții cu nivel înalt al capacităților empatice sunt capabili să ierte pe alții, inițiază puține conflicte, încercând să caute soluții de compromis, sunt capabili să suporte critici.

Între capacități empatice și canalul emoțional al empatiei atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,34$, $p \leq 0,01$). Astfel adolescenții cu un punctaj ridicat al canalului emoțional al empatiei obțin un scor înalt și la capacitățile empatice. Adolescenților cu nivel înalt al capacităților empatice le sunt caracteristice spontaneitatea, ei pot prezice des dezvoltarea relațiilor dintre oameni și sunt capabili să înțeleagă acțiunile altora.

Între capacități empatice și canalul intuitiv al empatiei atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,49$, $p \leq 0,01$). Adolescenții cu un punctaj înalt la canalul intuitiv al empatiei obțin un scor ridicat și la capacitățile empatice. Adolescenților cu nivel înalt al capacităților empatice le este particular: în comunicare sunt atenți, încearcă să înțeleagă mai mult decât spun cuvintele, cu toate acestea, în cazul în care interlocutorul manifestă sentimente și emoții excesive, ei își pierd răbdarea.

Între capacitățile empatice și obiective care contribuie la dezvoltarea empatiei atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,65$, $p \leq 0,01$) Astfel adolescenții cu un punctaj înalt al obiectivelor care contribuie la dezvoltarea empatiei obțin un scor ridicat al capacităților empatice. Adolescenții cu nivel înalt al capacităților empatice au nevoie în mod constant de aprobarea acțiunilor sale, nu numai din partea părinților, prietenilor, cunoscuților dar, de asemenea, și din partea celor străini, și de regulă se simt frustrați dacă nu sunt apreciați.

Între capacități empatice și capacitatea penetrantă în empatie atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,29$, $p \leq 0,05$) Astfel adolescenții cu un punctaj înalt al capacității penetrante în empatie obțin un scor ridicat al capacităților empatice. Pentru adolescenții cu nivel înalt al capacităților empatice este caracteristic: implică sensibilitate față de necesitățile și preocupările altora, sentimentele și intuiția sunt extrem de importante, petrec cea mai mare parte a timpului în compania oamenilor, în conversație.

Între capacități empatice și identificarea în empatie atestăm un coeficient de corelație semnificativ pozitiv ($r = 0,57$, $p \leq 0,01$). Adolescenții cu un punctaj înalt la canalul identificării în empatie obțin un scor ridicat și la capacitățile empatice. Pentru adolescenții cu nivel înalt al capacităților empatice

este caracteristic: se alătură stării emoționale a altor oameni, își formează o imagine nu numai despre propriile sale valori, ci și despre valorile altora.

În corespunde cu rezultatele prezentate vom concluziona că: adolescenții ce au format eșantionul cercetării prezintă: 0% - nivel foarte scăzut; 23,3% - nivel scăzut, 66,7% - nivel mediu și 10% nivel înalt al tendințelor empatice.

Adolescenții în conflict cu legea și adolescenții din liceu se caracterizează prin rezultatele diferite privind tendințele empatice. Adolescenții în conflict cu legea: 0% - nivel foarte scăzut; 36,7% - nivel scăzut, 60% - nivel mediu și 3,3% nivel înalt al tendințelor empatice. În timp ce adolescenții din liceu 0% - nivel foarte scăzut; 10% - nivel scăzut, 73,3% - nivel mediu și 16,7% nivel înalt al tendințelor empatice.

De asemenea putem menționa că atestăm următoarele tendințe: adolescenții în conflict cu legea prezintă un nivel mai scăzut al tendințelor empatice decât adolescenții din liceu, fapt confirmat și prin diferențele statistice obținute ($U = 1, p \leq 0.01$).

Pentru capacități empatice rezultatele sau repartizat astfel: 35% - nivel foarte scăzut; 53,3% - nivel scăzut, 11,7% - nivel mediu și 0% nivel înalt al capacităților empatice.

Adolescenții în conflict cu legea și adolescenții din liceu prezintă tablouri diferite de rezultate pentru capacități empatice: adolescenții în conflict cu legea: 46,6% - nivel foarte scăzut; 53,4% - nivel scăzut, 0% - nivel mediu și 0% nivel înalt al capacităților empatice. Iar la adolescenții din liceu 23,3% - nivel foarte scăzut; 53,4% - nivel scăzut, 23,3% - nivel mediu și 0% nivel înalt al capacităților empatice.

În comparație consemnăm că adolescenții în conflict cu legea prezintă un nivel mai scăzut al capacităților empatice decât adolescenții din liceu, fapt confirmat și prin diferențele statistice obținute ($U = 16, p \leq 0.01$).

Bibliografie

1. Marcus S. Empatie și personalitate. București: Atos, 1997. 192 p.
2. Marcus S. Empatia, cercetări experimentale. București : Academiei R.S.R., 1971. 183 p.
3. Marcus S. Preocupari privind dezvoltarea capacitații empatice. În: Revista de Psihologie. București, 1986, nr. 3 . p.215
4. Пономарева, М. А. Эмпатия: теория, диагностика, развитие: монография / М. А. Пономарева. – Минск : Бестпринт, 2006.
5. Юсупов, И.М. Психология эмпатии (Теоретические и прикладные аспекты): Дис. доктора психол. наук И.М. Юсупов. – Спб.: 1995. – 252 с.

Primit 18.11.2016